

Í Verdenshistorien efter 1945 skrifvar Erling Bjøl um fyrbrigðið McCarthy:

»Hvordan kunne det gå til? McCarthy var en mand fuldstændig blottet for moralske skruper og helt hæmningsløs i sin frækhed. Han misbrugte den beskyttelse mod retsforfølgelse, han havde i sin status som senator, ud over alle grænser. Dertil kom, at han havde et enestående talent for at spille på pressens svaghed for det sensationelle. Men det er ikke tilstrækkeligt til at forklare, hvorfor hans bagtalelser kunne blive ved med at fange opmærksomheden, selv om han aldrig kunne bevise sine beskyldninger...

De mere mådeholdne elementer i det republikanske parti veg vel tilbage for direkte at gentage McCarthys beskyldninger. Men de var ikke sene til at opdage, at de kunne have nytte af ham i kampen mod den demokratiske præsident.

John Mayor skrifvar í Sket um sama evni, og í samband við, at McCarthy hefur ákært general Marshall nærmast fyr landasvik:

»McCarthy kunne sige disse ting ustraffet, fordi han nu var et stort valgmæssigt aktiv for sit parti, der endelig vejrede sejr. Mange, der har beskæftiget sig med McCarthy, har i ham set lederen af en massebevægelse med klart fascistisk anstrøg, men selv om der er et gran af sandhed i denne opfattelse, hidrørte hans virkelige magt dog fra den opbakning, han fik fra sine republikanske senatorer, først og fremmest fra midt-vestens ultrakonservative. Også moderate, som Eisenhower, var dog ligeledes villige til at buge ham, og »McCarthyismen« spillede en betydningsfuld rolle ved den republikanske valgsejr i 1952.

sins ólukkur.

Og henda trúttan minni-ir eisini sera nógv um tað sum Dagblaðið koyrir uppá viðvíkjandi »söslalístum«.

Tá tíðin var inni hevði Hitler heldur ikki stórvægis trupulleikar við at fáa manning til at beina fyri 6 mill. jødum.

Tað vóru eisini mong, sum vóru hugtíkin av nasismuni at byrja við, eisini her í Føroyum. Tá kundi eingin vita, hvørjar avleiðingar nasisman fór at hava. Sjálvt ein so mætur maður sum danski presturin Kaj Munk var

hugtíkin av hesi rørslu, tá hon stakk seg upp. Men tá hann fann útav, hvussu muran var, gjørdist hann ein tann fremsti mót-støðumaðurin av nasismuni, og hetta kostaði honum lívið.

Hetta skal ikki skiljast, sum at eg skulseti vongin hjá LN í fólkaflakkinum fyri at vera nasistar. Men eg vil pástanda, at spælt verður uppá teir somu streingirnar og at appelerað verður til somu kenslur hjá fólki.

Og at hetta kann verða vandamikið og vera ringt at hava tamarhald á, er

gongdin við nasismuni fyri so vitt besta prógv við um.

Annars er líkt til, at formaðurin í fólkaflakkinum ikki er so heilt ósamdur við hesi meting. Sum lögtingsformaður lat hann fleiri ferðir lögtingsmenn kalla henda vongin í fólkaflakkinum fyri fasistoidanuttan at tala at.

Og her er sanniliga ikki talan um tann stóra munin.

McCarthy-isman

Eitt annað ódemokratiskt fyrbrigði var McCarthy-isman, sum herjaði í USA fyrst í 50-unum. Tað var senatorurin Joseph McCarthy sum setti í verk eina øsing móti »kommunistum«, og tey sum høvdu eina aðra politiska áskoðan vóru sjálvsagt »kommunistar« ella KGB agentar ella landasvikjarar. Vanliga verður tosað um »heksajaktina« hjá McCarthy, og vit skulu minnst til, at McCarthy nýtti kommunistajagstran fyri at fáa vald. Men tað var ikki fyrr enn hann fekk vald sum formaður í eini kanningarnevnd hjá senatunum, at hann veruliga fekk møguleika fyri at forpesta tilveruna hjá vanligum frisinnaðum amerikanarum. McCarthy isman verður í dag roknað sum ein skammplettur á amerikanskari søgu.

Tann politikkur, sum McCarthy stóð fyrir, er so meinlikur til politikki, sum Dagblaðið og teir sum bakka hetta blað upp standa fyrir. Tey endurgivnu brotini úr søgukeldum um McCarthyismuna samsvara so nágreiniliga við gongdina her í Føroyum, at tað yvirhøvur kann hugsast. Men tað kann lesarin sjálvur døma um eisini.

Er søgan við at endurtaka seg

Nú trúgvi eg ikki, at Dagblaðsmenninir við vilja apa seg eftir sjónarmiðunum hjá nasistunum og hjá McCarthy. Teir hava neyvan lisið uppá og síðan komið til ta niðurstøðu, at »soleiðis skulu vit eisini gera«.

Heldur er hetta eitt týðiligt prógv um, at sjónarmiðini hjá øllum ódemokratum eru nokurlunda eins. Meðan teir stríðast við at vinna valdið er at kalla eingin munur á teimum. Og tá teir eru komnir til valdið eru tað bert umstøðurnar, sum avgera munin. Bæði Hitler og McCarthy gjørdu alt tað, sum stóð í teirri makt

»Fólkið í Europa! Jødiska fólkið er tykkara arvafiggindi. Tað tyska fólkið hevur vágað at seta seg upp imóti jødunum. Tað vil bera umsorgan fyrir, at henda vitanin um jødiska heimstiggjandan verður kend av øllum.«

Julius Streicher, nasistaleiðari, í 1933

»Vit kunnu bert læra av hesum, at vit uttannaði skulu jarðleggja jødiska pakkii í Týsklandi«.

Adolf Hitler í 1938

»Eins og skaðadjórini oyðleggja eplavelturnar, ja, tær kunnu ikki annað, soleiðis oyðleggja jødin londini og fólkin. Móti hesum finst bert ein loysn: at vandin verður radikalt útruddaður.«

Goebbels í 1940

»Eg havi eftir førumuni roynt at ávara minar landsmenn móti sosialismuni, ið breiðir seg í samfelagnum sum krabbavøkstur. At tú so er nakað harðliger gerst ikki við, tí ætlatu at stríðast móti krabbavøkstri, kanst tú ikki nýta heilivág móti krimsjúku.«

Levi Niclasen, formaður í Suðuroyar Fólkaflakksfelag, landsstjórnarlímur í fólkaflakkinum og nevndarlímur í Dagblaðnum.

Hetta citat eftir LN samsvarar fullkomiliga við tann boðskap, sum Dagblaðið hevur. Tann einasti munur á endurgivnu stubbanum er at summir tosa um jodur og aðrir um sosialismu. Og meðan Goebbels nýtir skaðadjór í eplaveltuni sum mynd, nýtir LN krabbavøkstur.

Vit vita hvussu tað gekk jødunum...

søgan er við at endurtaka seg.

Nú hevur henda grein bert umtalað ódemokratiskt fyrbrigði á høgrovongin. Men vit kunnu fyrir so vitt skrivað eins nógv um avleiðingar av ódemokratiskskum fyrbrigdum á vinstravonginum. Tað hevur eisini verið gjørt, sum t.d. við frálíku greinarøðini hjá Jens Paula Heinesen. So okkum tørvar als ikki vitan um avleiðingarnar av tørvandi víðing fyrir annarleiðis hugsandi.

Tað er als eingin orsök fyrir at royna tað einaferð afturat fyrir at vita, um tað nú virkar á sama hátt í Føroyum!

Hvat er frælsi

Levi Niclasen sigur seg elska frælsi. Tað geri eg fyrir so vitt eisini. Men hvat er tað fyrir eitt frælsi, sum LN ynskir? Og fyrir Hvønn? Vit kunnu ikki tosa um veruligt frælsi fyrr enn vit halda okkum til Voltaire, sum segði: »eg hati tínar meiningar, men vil doyggja fyrir tínum rætti til at framfæra tær.«

Frælsið hjá LN er frælsið til at jarðleggja allar aðrar hugsanir enn tær, hann sjálvur stendur fyrir. Hetta gevur sjálvsagt honum óavmarkað frælsi, meðan frælsið í Føroyum veruligt er avmarkað seinna árin.

Tá fólk ikki kunnu visa sína »skeivu« hugsanuttan at risikera at verða úthongd og útspilt, sum vit

bert hava vist nokur fá dømi um í hesi grein, tá er frælsið avmarkað. Og hetta hevur eisini verið ætlað. Men hetta er jú at taka grundarlagið undan tí frælsi fyrir øll, sum er fyrirtreitin fyrir fólkaræðinum.

Eg fari nú at gevast við hesum orðaskifti. Og í veruleikanum er ikki stórt meiri at siga um hetta mál. Tað er bert ein isma, sum er nakar vandi fyrir fólkaræðinum, og tað er fanatisma. Hon var drivkraftin hjá Hitler, McCarthy og hon er eisini drivkraftin hjá tí parti av fólkaflakkinum, sum stendur aftan fyrir Dagblaðið. Og hon er eisini drivkraftin hjá teimum 100 londum í dag, har mannarættindini vera brotin. Og her er eingin munur um talan er um høg- ella vinstravenda fanatisma.

Føroyingar og føroyskir politikkarar eru ósamdir um mangt. Men tær demokratisku kreftirnar í landinum máttu tó kunna verið samdar um at forða fyrir, at hatir, intoleransa og fanatisma verður potað niður í okkara fólk og serliga okkara ungdom.

Hvat hetta førir til hava vit satt at siga sæð nógv mikið til.

Óli Jacobsen

»McCarthys undersøgelser lagde hovedvægten på politi skt afvigende meninger, og kun få amerikancere var tilbøjelige til at risikere deres arbejde eller erhverv ved at afvige fra det, der ansås for at være den rett opfattelse«.

Edmund Ions i Sket.

Um úrslitini av virkseminum hjá McCarthy:

»I centralforvaltningen blev 2.400 fjernet som »risikable elementer« i det første halvandet år, Eisenhower sad ved magten. Talrige skole- og universitetslærere blev afskediget eller frosset ud fra deres stillinger«.

Erling Bjøl i Verdenshistorien efter 1945.

Vit minnst hetsin móti William Heinesen, og hvussu hann konsekvant varð eyknevndur »tróllaklapparin undir Vardaa«. Aðrir mentamenn vóru stutt og greitt skýrdir »bókmentaligir spýtt-sleikjarar« í sama viðfangi.

»En forudsigelig bivirkning af McCarthys undersøgelser var en almindelig mistillid overfor intellektuelle. Betegnelsen »æggehoved« blev det gængse skældsord i omtalen af intellektuelle, akademikere og mænd med ideer, ja, selv mænd med visioner«.

Edmund Ions i Sket.

Vit minnst hetsin móti William Heinesen, og hvussu hann konsekvant varð eyknevndur »tróllaklapparin undir Vardaa«. Aðrir mentamenn vóru stutt og greitt skýrdir »bókmentaligir spýtt-sleikjarar« í sama viðfangi.

Tá falsan loysir seg er okkurt galíð.

Erling Bjøl greiðir viðari frá um McCarthy:

»Sin største triumf fejrede han ved november-valget i 1950, hvor to af de senatorer, der havde forsøgt at standse ham, Millard Tydings fra Maryland og den demokratiske gruppes ordfører Scott Lucas blev slået. I Maryland havde McCarthys folk udbredt et forfalsket fotografi af Tydings i hjertelig samtale med den amerikanske kommunistleder Earl Browder. Men det forhindrede ikke McCarthy i fortsat at tyrannisere kongressen...«

Erling Bjøl skrifvar eisini um, tá McCarthy segði seg kunna prógva, at 205 limir í kommunistaflokkinum arbeiddu í uttanríkisráðnum. Hann vildi einki navn geva upp, tá hann hevði eingi prógv. Men hann skuldi siga hvør ið var »den russiske topspion i USA«.

»I otte dage lod han Amerika vente i åndeles spænding. Så kom udløsningen: Owen Lattimore, professor ved Johns Hopkins Universitet i Washington. Lattimore var en af USAs førende Asienforskere, men det lykkedes aldrig at bevise, at han var hverken kommunist eller spion, og hans tilknytning til udenrigsministeriet havde været helt perifer. Alligevel mistede han sin stilling, og McCarthy fortsatte uanfægtet. Han spredte en gift af mistænksomhed og fejhed over hele Amerika, der ramte ikke bara statsadministrationen, men også universiteter, filmselskaber, radio- og fjernsynsredaktioner, bogforlag og selve kongressen«.

Vit halda okkum hava fingið ein forsmakk!